UN MILITANT CĂZUT ÎN UITARE: DR. EMILIAN SLUŞANSCHI – 95 DE ANI DE LA MOARTE*

LIVIU PAPUC

Ein vergessener Vorkämpfer: Dr. Emilian Sluşanschi – 95 Jahre seit seinem Tod

(*Zusammenfassung*)**

Geboren in Czernowitz, als Sohn einer Intelektuellenfamilie, spielte Dr. Emilian Sluşanschi eine wichtige Rolle in der Periode vor dem I. Weltkrieg und wurde von der Posterität unrecht vergessen. Als Student in Czernowitz (Jura) war er Mitglied der Akademischen Gesellschaft „Junimea". Später beendete er seine Rechtsstudien in Wien, kehrte in die Bukowina zurück, wurde zum Doktor promoviert (1904) und arbeitete für eine Zeit als Rechtsanwalt in Wisnitz und Storozynetz. Seine publizistische Tätigkeit begann 1906 mit Artikeln in der „Patria"- Zeitung und als Chef-Redakteur an der „Gazeta Bucovinei". Im selben Jahr nahm er an der Jubiläums-Ausstellung in Bukarest zusammen mit der „Armonia"- Musikverein teil, dessen Sekretär und Präsident er war. Als der I. Weltkrieg ausbrach, befand er sich in Storoyznetz. Er flüchtete nach Bukarest und wurde dort zum aktiven Verteidiger des Eintritts Rumäniens in den Kampf gegen Österreich. Er tat es durch zahlreichen politischen, sozialen, kulturellen, vor allem national-rumänisch eingestellten Artikel in Zeitungen wie „Adevĕrul", „Epoca", „Neamul românesc", „Revista Bucovinei", „Universul" oder „Viitorul". Er stand den Bukowiner Flüchtlingen aus Bukarest immer bei. 1916 wurde Emilian Sluşanschi die rumänische Staatsbürgerschaft gewährt.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Emilian Sluşanschi, Akademische Gesellschaft „Junimea", „Armonia"- Musikverein, Bukowiner Flüchtlinge in Bukarest.

Figură marcantă a perioadei de dinaintea intrării României în Primul Război Mondial, Emilian Sluşanschi s-a scufundat, odată cu trecerea sa dintre cei vii, în mod surprinzător, în uitare, posteritatea fiind ingrată cu meritele sale. Chiar şi

* Comunicare susţinută în cadrul Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale „Bucovina şi bucovinenii în secolul al XIX-lea. Tradiţionalism şi modernitate", cea de a nouăsprezecea sesiune de comunicări şi referate ştiinţifice a Institutului „Bucovina" al Academiei Române, închinată *Centenarului naşterii academicianului Radu Grigorovici*, Rădăuţi, 10–11 noiembrie 2011.

** Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XIX**, *I*(38), p. 29–37, Bucureşti, 2012

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

astăzi rămas doar cu un articol de dicționar (în impresionanta *Enciclopedia Bucovinei*, datorată mult-vrednicului și regretatului Emil Satco, îi sunt scoase în evidență doar contribuțiile pe plan muzical – notabile, de altfel), numele său nu mai face să tresară decât inimile filologilor care l-au cunoscut pe nepotul său Dan-Mihai Sluşanschi (1943–2008), reputat savant, profesor universitar de limbi clasice, plecat prea devreme dintre noi.

Emilian Sluşanschi provenea dintr-o familie de intelectuali, tatăl său, Vasile, fiind învățător, iar străbunicul Teodor, protopop al Ceremușului, în 1840. Tradiția familiei, consemnată și de Arcadie Dugan în *Albumul Mare* al Societății „Junimea" din Cernăuți, îi face coborâtori din „nobila familie polonă Sluszanski-Djaworski, ale cărei embleme se văd și astăzi în vechiul Palat Regal Sobieski din Varșovia"[1]. Vasile Sluşanschi (1850–1908 sau 1909), căsătorit cu Anastasia Mantic (1848–1927), „femeie de inteligență și energie uimitoare", „a fost mai întâi intendent al Palatului Național (românesc) din Cernăuți, apoi, absolvind Școala Normală, învățător în comunele Igești, Zaharești (jud. Suceava) și Ceahor (jud. Cernăuți), unde a fost director școlar și a luptat pentru limba de predare română în școala sa primară"[2]. Peregrinările sale prin Bucovina l-au făcut și pe copilul Emilian să urmeze școlile de la Cernăuți, Rădăuți și Suceava (și nu, cum spune Arcadie Dugan, pentru că ar fi fost „neastâmpărat"). Registrele matricole, care ne-au stat la îndemână (nu am văzut perioada școlarității cernăuțene), ne ajută să-i urmărim traseul școlar, după cum urmează.

Mărturii palpabile despre învățământul instituționalizat avem începând cu semestrul al II-lea al anului școlar 1888/1889, când foaia matricolă a Liceului din Rădăuți ni-l înfățișează ca venit (probabil de la Cernăuți) în clasa a II-a, ca fiu al învățătorului Vasile din Igești, găzdaș la Mihail Ianovici, slujitor bisericesc, domiciliat pe Wladikastrasse (în anul următor aflăm și numărul casei: 1 712), în Rădăuți[3]. Diriginte i-a fost R. Wurzer, profesor de germană și latină, iar la limba română l-a avut pe Ilie Cărăușu. În anul următor figurează ca urmând tot semestrul al II-lea din clasa a II-a, tatăl fiind învățător în Storojineț, iar diriginte fiindu-i Keller, tot profesor de germană și latină[4]. Clasa a III-a liceală, în anul 1890/1891, ni-l arată cu rezultate excelente la limba română și muzică, stând în gazdă pe Gymnasiumgasse, la Dumitru Halasievici, cântăreț bisericesc, iar tatăl fiind învățător tocmai la Zaharești[5]. Iată și explicația firească a mutării tânărului la Liceul din Suceava, unde îl vom găsi figurând în toți anii următori, începând cu clasa a IV-a, în 1891/1892, când a stat în gazdă la un Abager, l-a avut diriginte pe Iohan Tiron, profesor de latină și germană, iar din corpul didactic pe Simion Florea Marian, H. Muntean

[1] Arhivele Statului Iași, Colecția Dugan, *Albumul Mare*, vol. I, f. 473 r+v. Această ascendență, reală sau fabulatorie, se înscrie pe linia deja cunoscută în Bucovina a familiilor Porumbescu–Golembiowski sau Morariu-Andrievici–Kwiatkowski.

[2] Dactilogramă a lui Barbu Sluşanschi – vezi cap. *Mărturii*, în această carte.

[3] Arhivele Statului Suceava, Fond *Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi"*, Dosar nr. 16/1888, f. 50 r.

[4] Idem, D

[5] Idem, D

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

(la română şi greacă), D. Isopescul (matematică şi fizică), C. Mandicevschi (geografie şi istorie), C. Procopovici (muzică), printre alţii[6].

Din perioada de început a liceului, momentul Rădăuţi, datează şi amintirile din articolele *Trăiască Regele!* (23 decembrie 1915) şi *25 de ani de la moartea lui Alecsandri* (24 august 1915), în acesta din urmă, când – după cum spune Sluşanschi, „eram băiat de 13 ani şi intrasem abia în clasa a treia a liceului de stat din Rădăuţi" – sub bagheta părintelui catihet Ioan Chelariu şi a profesorului de română Ilie Cărăuş, a avut loc adunarea închinată trecerii la cele veşnice a lui Vasile Alecsandri: „Atunci, pentru prima dată, a început să se desluşească oarecare cunoştinţă că este o ţară şi un pământ în care limba românească nu e numai obiect de instrucţie în şcoala nemţească, ci că trăieşte un neam mare şi puternic, care vorbeşte această limbă zilnic şi în toate împrejurările vieţii. Iar când vorbitorul a citat câteva versuri din mândra poezie *Sentinela română*, am simţit pentru prima dată noţiunea politică de *român* ca neam cu meniri şi aspiraţiuni".

În anul 1892/1893, Emilian Sluşanschi se află în clasa a V-a liceală la vestitul Gr. or. Gymnasium din Suceava, având-l ca diriginte pe C. Mandicevschi, profesorul de germană, geografie şi istorie. Stătea în gazdă la Alexandru Voronca, pe Zigeunergasse nr. 653[7]. Urmează fără probleme clasa a VI-a, în 1893/1894, cu diriginte dr. Emil Sigall[8], apoi clasa a VII-a, în 1894/1895, cu tot ce avea mai bun în materie de profesori liceul sucevean: Simion Florea Marian (religie), Lazăr Vicol (greacă), dr. Sigall (germană), Vasile Bumbac (română), dr. A. Daşchevici (geografie şi istorie), C. Cosovici (matematică), D. Isopescu (fizică), Const. Popovici (filosofie), C. Procopovici (muzică) şi H. Muntean (latină + dirigenţie). Stătea acum în gazdă la Catarina Şandru, pe Gainagasse nr. 284[9]. În anul următor, şi ultimul, îşi va schimba gazda la fierarul Franz Mohr, pe Burduzenergasse nr. 339, diriginte fiindu-i Animpodist Daşchevici. Ca şi în ceilalţi ani, calificativele superlative (*vorzüglich*) le-a obţinut la română şi muzică, domenii în care, de altfel, se va şi remarca mai târziu[10].

Jaloane ale formării atitudinii naţionaliste româneşti apar şi în această perioadă, mai cu pregnanţă, după cum mărturisesc sursele: „Ca octavan [elev de liceu în clasa a VIII-a] a declamat la o serbare poezia patriotică *Der Graf von Habsburg* – în costum naţional, nemulţumind prin asta oficialitatea"[11], sau, în formularea fiului său Barbu: „pe când era în clasa a 8-a a fost pus să declame poezia «patriotică» intitulată *Rudolf von Habsburg*, şi nu mică a fost consternarea «oficială» când declamatorul a apărut în faţa publicului în costum naţional românesc, cu un lat brâu tricolor", şi încă: „licean fiind, i-a jurat pe tinerii săi

[6] Idem, Fond *Liceul „Ştefan cel Mare"*, Dosar nr. 3/1892, f. 101 v.
[7] Idem, Dosar nr. 5/1893 (Registrul matricol), f. 141 r.
[8] Idem, Reg. matr. nr. 5/1894, f. 155 v.
[9] Idem, Reg. matr. nr. 11/1895, f. 184 v.
[10] Idem, F
[11] Arhive

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

colegi de la Liceul din Suceava, pe ruinele cetății lui Ştefan cel Mare, că vor fi credincioşi ca unui mare mister gândului de înfăptuire a Daciei româneşti"[12].

Firesc, şi în perioada studenției cernăuțene poziția hotărât românească se păstrează. Ca student al Facultății de Drept, intră în Societatea Academică „Junimea", în 1895, în cadrul căreia a fost membru al secției literare, calitate în care susține conferința *Unele despre ajutorul propriu în dreptul german* (în 1897)[13]. În 1898/1899, „propune ca Alma Mater la comers să fie salutată în limba latinească", pentru ca în Vinerea Patimilor din 1899 să aibă o atitudine hotărâtă, în fruntea unui grup de studenți, împotriva poziției mitropolitului Arcadie Ciupercovici, obedient stăpânitorilor austrieci. Acțiunea elocventă de pe peronul gării cernăuțene, evocată la unison de cei care l-au pomenit în postumitate, are ca urmare arestarea sa[14] şi excluderea din universitate pe timp de trei semestre, ceea ce-l obligă să-şi termine studiile la Viena, unde devine imediat membru al prestigioasei Societăți „România Junã". Perioada universitară cernăuțeană, pe parcursul căreia a fost mai mereu în societatea unor naționaliști români de talia fraților Branişte, este menționată în articolul *Strigăte în pustiu*, din 22 noiembrie 1915: „Pe când eram student la Universitatea din Cernăuți, sunt aproape 20 de ani, o mare parte din lumea intelectuală românească din Bucovina avea obiceiul rău de a se folosi în viața publică şi particulară de limba nemțească. Acest obicei se încuibase în aşa măsură, încât devenise o adevărată calamitate națională. Atunci bătrânul academician Ion G. Sbiera, profesor de limba şi literatura română la Universitate, porni o agitație puternică pentru exterminarea acelei apariții regretabile. El întemeie o societate, *Tinerimea română*, ai cărei membri erau obligați, sub amendă, să se folosească pretutindeni de limba română.

Această societate, sprijinită în acțiunea ei de Societatea Academică «Junimea», unica societate românească de studenți pe acea vreme, a produs un efect uimitor. Prin desele întruniri sociale şi printr-o propagandă vie, susținută cu multă energie, folosirea limbii germane fu înlăturată cu desăvârşire din cercurile generației tinere, ba chiar şi mulți bătrâni, mişcați de atâta însufleţire juvenilă, au aderat prin faptă la acțiunea noastră".

Tot din această perioadă datează şi mărturia postumă a dr. Constantin Nastasi, referitoare la influența lui Emilian Sluşanschi asupra tineretului şcolar din Suceava. Între timp fusese şi recrutat („la 1898, după recrutarea mea – şi înainte de a fi reformat – a trebuit să depun, împreună cu vreo 150 de flăcăi români, jurământul pe drapel" – în articolul *Trăiască regele!*), iar reformarea este suficientă explicație pentru absența sa de pe front, ca să nu mai pomenim şi de sfârşitul prematur.

[12] Din discursul lui Romul Cândea la reînhumarea osemintelor lui Emilian Sluşanschi la Cernăuți – vezi anexele la volumul citat.

[13] Corneliu Crăciun, *Societăți academice din Bucovina* (I). *„Arboroasa" şi „Junimea"*, Oradea, Fundația Culturală „Cele trei Crişuri", 1997, p. 201. Arcadie Dugan dă titlul *Ceva despre ajutorul propriu în dreptul german.*

[14] Evocată în articolul *Aici şi dincolo. Gestul baroului pentru ghedeniști*: „Am făcut cunoştința închisorii din Cer afară de aceasta ni s-a intentat şi p

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

După terminarea studiilor, Emilian Sluşanschi intră în magistratură la Viena, dar revine în Bucovina, este promovat doctor în drept, în 1904, şi se consacră avocaturii, mai întâi la Vijniţa, apoi la Storojineţ. Între timp, ca şi mai târziu, ia parte activă la manifestările culturale româneşti, cum ar fi dezvelirea bustului lui Mihai Eminescu la Dumbrăveni, în 1902 – vezi articolul *„Armonia" la Bucureşti (7–15 septembrie 1906)* – dezvoltarea mişcării arcăşeşti în Bucovina, la care de altfel a contribuit şi tatăl său[15], pentru care a compus şi imnul *Marşul arcaşilor*, pe text de Vasile Huţan, datat „Cernăuţ 19 octomvre 1906", participă la seratele culturale[16], sprijină trupele de actori români care vizitau Bucovina[17].

Pe alt plan, el este primul care iniţiază demersurile pentru înfiinţarea unei Catedre de istoria românilor la Universitatea din Cernăuţi (care va lua fiinţă de-abia în 1912, cu Ion. I. Nistor ca titular): „În 1906, în şedinţa comitetului din 7 decembrie, la iniţiativa membrului emeritat dr. Emilian Sluşanschi, s-a luat decizia de a se proceda la depunerea unei cereri oficiale de creare a Catedrei de istorie naţională la Universitatea cernăuţeană. Solicitarea era legitimă atât din punctul de vedere al numărului de studenţi români, raportat la numărul total al studenţilor, cât şi din punctul de vedere al românilor din Bucovina, la care se adaugă faptul că, exceptând 130 de ani, istoria acestei provincii a fost exclusiv românească. Pentru a da greutate cererilor, se elaborează un text justificativ şi se organizează mai multe întruniri ale studenţilor, prin care se susţinea cererea: «Dr. Emilian Sluşanschi elaborează memorandul, urmează mai multe adunări ale întregii studenţimi române din Cernăuţi...»" (*Raportul societăţii academice române „Junimea" din Cernăuţi asupra anilor administrativi 1908/9 – 1925/6 (de la 9 noemvrie 1908 până la 9 noemvrie 1926)*, Cernăuţi, 1926, p. 29)[18].

Ca avocat în Storojineţ[19], unde l-a avut alături în calitate de concipient pe dr. Aurel Morariu, fost preşedinte al Societăţii „Junimea", Emilian Sluşanschi apără drepturile românilor, organizează un club al intelectualilor români din

[15] Filaret V. Doboş, în *Arcaşii. Gânduri şi fapte din Ţara de Sus, 1905–1940*, Cernăuţi, 1940, ne informează: „Primii dintre cărturarii satelor care au sărit cu toată inima în sprijinul arcăşiilor au fost fruntaşii învăţătorimii, ca: Al. Ţăran, Anf. Ţurcan, S. Medvighi, Tudosan, V. Stănescu, Sluşanschi [Vasile], Tit. Comoroşan... [mai urmează 32 de nume] şi toată pleiada contemporană de apostoli ai satelor" (p. 64–65); „Magistraţii: Gh. Bârtoi şi Iorgu Toma, profesorii: Gh. Tofan şi Gr. Halip, notarul Val. Halip, admin. silvic V. Halip, avocaţii: Dr. Costea Onciul, E. Vasilescu, Em. Sluşanschi, M. C. Scalat [...] şi atâţi alţi ctitori şi adăugători de arcăşii şi-au dat talantul lor moral şi material la orice prilej pe altarul mişcării arcăşeşti" (p. 65).

[16] „Secţia muzicală a Junimii a participat la serata Clubului Român şi a Internatului Ortodox Român de Băieţi din Rădăuţi, în primăvara lui 1906, ocazie cu care a reprezentat *O noapte din Ştrengăreşti*, piesă comică pentru cor şi soli, cu acompaniament de pian, în interpretarea diletanţilor: dr. E. Sluşanschi, Ştefan Scalat, C. Şandru, A. Litviniuc, C. Ieremievici-Dubău şi Th. Nichitovici" (Corneliu Crăciun, *op. cit.*, p. 98).

[17] În acest sens, edificatoare este scrisoarea adresată prof. univ. I. Ursu, pe care am inclus-o în capitolul *Mărturii* din volumul citat mai sus.

[18] Corneliu Crăciun, *op. cit.*, p. 79–80.

[19] Avea d ie. Casa încă mai există – informa .

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

localitate şi o cooperativă de consum, prin care arăta pe viu posibilitatea românilor de a elimina verigile intermediare dintr-un comerţ aflat aproape exclusiv în mâini străine. Un exemplu elocvent de acţiune hotărâtă (chiar dacă fără finalitate) îl găsim în articolul *Din justiţia Austriei. Lupta pentru introducerea limbii române*, de unde iese din nou în evidenţă omul de acţiune: „Îndemnat de aceste cazuri revoltătoare, am convocat pe ziua de 24 martie 1913, la Cernăuţi, o adunare a tuturor avocaţilor români. Din 29 avocaţi, candidaţi de avocat şi apărători, ne-am adunat abia 13 inşi, deci mai puţin de jumătate, şi am redactat un protest, solicitând totodată intervenţia deputaţilor pe lângă ministrul de Justiţie".

Anul 1906 este semnificativ pentru că mărturiseşte debutul publicistic al lui Emilian Sluşanschi, cu articole în ziarul „Patria", şi calitatea de prim-redactor, vreme de jumătate de an, la „Gazeta Bucovinei"[20], dar mai ales cu participarea, alături de Societatea Muzicală „Armonia", la Expoziţia Jubiliară de la Bucureşti, pe larg descrisă într-un articol de ziar şi frecvent evocată ca punct nodal al unei deveniri în spirit românesc. Pe planul acesta artistic, regretatul Emil Satco ne dă destule informaţii: „În timpul studenţiei vieneze a pus bazele unei formaţii corale în cadrul Societăţii Academice „România Junâ". A fost secretar şi apoi preşedinte al Societăţii Muzicale „Armonia" din Cernăuţi. A organizat participarea acesteia la Expoziţia Jubiliară din Bucureşti, 1906. A întemeiat coruri la Vijniţa, Storojineţ şi Cernăuţi. Mare animator al vieţii culturale bucovinene. Era şi un talentat bariton. A jucat în operetele montate pe scena „Armoniei", a cântat în diferite spectacole, remarcându-se ca un interpret de valoare. Stabilit în Bucureşti, în ultimii ani de viaţă, a activat în cadrul Societăţii „Patrium Carmen". Are câteva încercări de compoziţii. Dintre acestea, colinda *În oraşul Vihleen*, foarte reuşită, se cântă şi astăzi de către corurile bisericeşti, fără să se ştie autorul ei"[21]. În alt loc, acelaşi Emil Satco mai detaliază: Emilian Sluşanschi „rămâne în amintirea contemporanilor prin rolul Bulibaşa din opereta lui Tudor Flondor *Noaptea Sfântului Gheorghe*[22], pentru ca, mai încolo, să precizeze că din trupa care a susţinut reprezentaţia la 10 mai 1907 şi în zilele următoare mai făceau parte Cornelia Sluşanschi – soţia lui Emilian – şi Aurel Berariu, fratele acesteia din urmă (p. 155). În acelaşi an, găsim menţionată în surse şi lucrarea *„Armonia" – 25 de ani de muzică naţională*, Cernăuţi, Mitr. Silvestru, 1907, *Anuarul jubileului de 25 ani ai „Armoniei"*, cu o preţioasă schiţă istorică asupra celor 25 ani de viaţă ai „Armoniei", datorită secretarului „Armoniei", dr. Emilian Sluşanschi"[23].

[20] Vezi articolul *Greşeli politice*. Păcat că nu am găsit o colecţie completă din aceste ziare, nici măcar la Biblioteca Academiei Române.

[21] Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, 2004, p. 402–403.

[22] Idem, *Muzica în Bucovina. Ghid biobibliografic*, Suceava, 1981, p. 70.

[23] Leca Morariu, în *Anuarul „Armoniei" semicentenare 1931, 1881–1931*, Cernăuţi, 1931, p. 27. Mai menţionează acest anuar: Liviu Rusu, *Muzica în Bucovina*, în vol. *Muzica românească de azi*, Cartea Sindicatului Artiştilor Instrumentişti din România, Bucureşti, 1939, p. 827, şi Erich Beck, *Bibliographie zu* München, 1966, p. 236.

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

Primul Război Mondial îl găseşte pe Emilian Sluşanschi la Storojineț (familia îi era în România), iar viața sa acolo ne este înfățișată cu lux de amănunte, semnificative, în broşura *Bucovina în zilele ruşilor. Fragmente din carnetul meu.* Nu putem decât să regretăm dispariția celorlalte carnete intime, despre a căror existență ne vorbeşte fiul său, Barbu Sluşanschi. Nu rezistă mult în regimul de beligeranță instaurat în Bucovina şi „evadează" (ca şi prietenul său Aurel Morariu şi atâția alții) în țara liberă, la Bucureşti, unde se aruncă din toate puterile în focul luptei pentru intrarea României în război împotriva Austriei. Zeci de articole politice, sociale, culturale îi poartă semnătura în ziarele „Adevărul", „Epoca", „Neamul românesc", „Revista Bucovinei", „Universul" sau „Viitorul", menite să dea pe față adevărul referitor la politica austriacă față de minorități, să dea în vileag atrocitățile petrecute sub mâna de fier a colonelului (ulterior general) Fischer, să întărească inimile refugiaților şi să îndemne la luptă pe toate căile, inclusiv cu arma în mână. „Cel mai activ dintre refugiații bucovineni a fost avocatul Emilian Sluşanschi. Neobosit şi energic, el căută să intereseze cercurile bucureştene, oficiale şi inoficiale, pentru soarta refugiaților bucovineni. El întotdeauna era informat în care resort erau posturi de funcționari neocupate şi ştia bine care funcționar superior era dispus să angajeze vremelnic pe câte un refugiat pentru a-i asigura existența. Refugiații bucovineni, odată plasați, nevoia se ivi ca ei, împreună cu refugiații din Ardeal, care la fel duceau dorul patriei, să se prezinte publicului din vechiul regat", constată istoricul Teodor Balan[24]. Poziția sa de amploiat al Ministerului de Interne al României, alături de alt junimean, George Toma[25], îl face să fie în miezul lucrurilor şi să devină port-drapel al cauzei refugiaților, alături de reprezentanții de frunte ai ardelenilor, cu care a lucrat mână în mână.

La 22 iunie 1915 ia ființă „Asociația bucovineană", al cărei preşedinte a fost E. Paşcan, profesor secundar din Bucureşti, iar secretar Emilian Sluşanschi. Pe de altă parte, Constantin Turtureanu ne informează că „În Bucureşti exista prin anii 1915–1916 un comitet de ajutorare a pribegilor iredentişti, ardeleni şi bucovineni", în care figurau la loc de cinste bucovinenii „Ion Grămadă, dr. Ion Nistor, dr. Emilian Sluşanschi din str. Clucerului no. 10, Dimitrie Marmeliuc, dr. Aurel Morariu şi alți exponenți spirituali ai pribegilor... [...] Ajutorul varia între 40–300 lei lunar, după rolul social al persoanei. Nu cunosc secretul fondurilor"[26]. Aurel Morariu ne oferă şi mai multe amănunte, cu date precise şi cu relevarea meritelor deosebite ale lui Eusebie Paşcanu[27].

Încă din mai 1915, Emilian Sluşanschi mărturiseşte într-un articol, *Proba de naționalitate. Un capitol din nevoile românilor bucovineni*, dorința refugiaților de a

[24] Teodor Balan, *Suprimarea mişcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial 1914–1918*, Cernăuți, 1923, p. 183–184.

[25] Anghel Popa, *Societatea Academică „Junimea" din Cernăuți, 1878–1938*, Câmpulung-Moldovenesc, 1997, p. 119.

[26] Constantin Turtureanu, *În vâltoarea războiului (1914–1919). Amintiri*, Cernăuți, 1938, p. 25–26, nota 2.

[27] Dr. Au *ntru un orfelinat al românilor din* 26, 7 p.

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

obține cetățenia română: „Hotărâți să rămânem pe viață în România și în speranța că această Românie va cuprinde în scurtă vreme și plaiurile noastre, un număr considerabil de români bucovineni ne-am prezentat oficiilor polițienești cu intenția să renunțăm la protecția străină și să ne desfacem cu câteva săptămâni mai nainte de lanțurile cu care am fost născuți. Am crezut că lucrul e cât se poate de ușor și că noi, fiind români de peste hotare, vom putea lepăda cu cea mai mare ușurință jugul odios ce ne apăsa". N-a fost să fie așa, de-abia peste un an văzându-și dorința împlinită. După adoptarea de către Adunarea Deputaților, în ședința de la 27 ianuarie 1916, a proiectului de lege prin care i se recunoaște calitatea de cetățean român d-lui Emilian Sluşanschi, român din Bucovina, domiciliat în comuna București, trimis la Comisiunea de indigenate la 6 februarie, aceasta se întrunește la 4 martie 1916 (președ. dr. C. Cantacuzino, C.B. Pennescu, D. Șuculescu, N. Theodorescu) și, având în vedere, printre altele, „că a renunțat la protecțiunea austro-ungară și că are o bună purtare în societate", admite cererea petentului, care este supusă atenției Senatului la 12 martie și aprobată în unanimitate[28]. Legea este promulgată cu Decretul nr. 1 686, din 22 aprilie 1916, iar Diploma Regală datează din 28 mai 1916.

Anul 1916 se dovedește însă a fi de rău augur pentru liderul bucovinean de la București, la 22 mai anunțând că este de trei luni bolnav, iar „după ce a zăcut cinci luni, s-a stins în noaptea de 20/21 iulie 1916, în locuința închiriată în Bulevardul Bonaparte (astăzi Ilie Pintilie) din București (casa a fost parțial distrusă de cutremurul din 1977), fără să fi avut norocul și bucuria de a-și vedea visul cu ochii: intrarea României în războiul de întregire"[29]. A fost înmormântat cu onoruri militare, dat fiind că era Cavaler al Ordinului „Coroana României", în Cimitirul „Sfânta Vineri" din București, pentru a fi reînhumat, în ianuarie 1927, la Cernăuți, în cripta cumnatului său Constantin (Stănică) Berariu.

Familia lui Emilian Sluşanschi i-a fost sprijin, susținere morală, întăritor la vremuri grele. Soția sa, Cornelia Berariu (1880–1966), era fiica preotului Artemie Berariu și a Iulianei, fiica mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici, figuri notabile ale culturalității românești bucovinene. Frații acesteia aparțineau tot rândurilor din față ale intelighenției: Alexandru Berariu, preot la Ceahor; Constantin (Stănică) Berariu, recunoscut poet și dramaturg, ulterior profesor universitar și directorul Teatrului Național din Cernăuți; Victoria-Viorica a fost căsătorită cu Vasile Găina, profesor universitar la Teologie; Aurel era un foarte bun actor amator. Urmașii lui Emilian și ai Corneliei au fost la înălțimea părinților: Horia (1905–1993), inginer chimist, Oltea (n. 1906), căsătorită Cudalbu, și Barbu (1908–1993), poet, estetician și profesor, afirmându-se fiecare în domeniile lor de activitate. Barbu, cel care a întocmit, în timp, o serie de temeinici arbori

[28] „Monitorul Oficial", Dezbaterile Constituantei, nr. 37 din 15 martie 1916.

[29] Barbu Sluşanschi, *Emilian Sluşanschi (1877–1916)*, dactilogramă păstrată de nepotul Emil-Ioan Sluşan[illegible]ezi cap. *Mărturii* din volumul citat

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)

genealogici ai familiilor înrudite, a fost căsătorit cu Silvia Procopovici, nepoata academicianului Al. Procopovici, şi l-a avut ca urmaş pe Dan-Mihai Sluşanschi (1943–2008), reputat savant, al cărui nume se perpetuează prin Horia-Cristian (n. 1970) şi Emil-Ioan (n. 1976), acesta din urmă fiind şi depozitarul comorilor familiale, cel căruia se cuvine să-i mulţumim din plin pentru sprijinul acordat în documentare.

Ce a însemnat Emilian Sluşanschi pentru cei care l-au cunoscut? Un portret de-al său poate fi uşor reconstituit din textele subsumate capitolului *Mărturii*, de unde extragem aici câteva fraze: „El a propovăduit prin grai şi scris nenorocirea şi durerea, dar şi dreptul la viaţă liberă a[l] patriei sale mai restrânse. Cu o sinceritate şi convingere care, ca valoare morală, întrece toate sacrificiile, toate formele, chiar desăvârşite, ale nenumăraţilor matadori naţionali, consacraţi sau improvizaţi, Sluşanschi şi-a spus cuvântul cu bărbăţie, cu demnitate, jertfind în slujba idealului, în care credea ca un fanatic, tot ceea ce era interes material, tot ceea ce înţelepciunea şi marea prevedere oportunistă a altora credea, şi poate mai crede, absolut şi în prima linie necesar”[30]. G. Rotică îl considera „om al hotărârilor îndrăzneţe şi imediate, cum trebuie să fie toţi câţi au o credinţă”, pe care „dragostea de neam l-a făcut în Bucovina din magistrat avocat, iar aci din avocat ziarist, punându-i condeiul în mână ca să spună fraţilor săi dureri de la fraţi. Nu a căzut cu arma în mână pentru eliberarea ţării sale, dar a căzut ţinând în mână un condei în slujba aceluiaşi vis măreţ. N-a ţâşnit sângele său din pieptul găurit de glonţ duşman, dar picătură cu picătură s-a scurs sufletul său în vârful peniţei, care numai odată cu cea din urmă respirare a acestui suflet a încetat şi ea de a scrie despre durerile nesfârşite ale Bucovinei noastre”. Nicolae Iorga a văzut în el „un blând şi dulce visător, curat ca idealul pe care-l servea, sincer în prietenie, incapabil de a fi duşmanul cuiva, copil la vârsta de bărbat matur”, iar Romulus Cândea, în discursul de la reînhumarea din 1927, aprecia: „Emilian Sluşanschi a fost un animator, un suflet entuziast şi un răscolitor de suflete. [...] pururi activ, Sluşanschi a îndemnat la liberare, a scris, s-a zbuciumat, a creat opinie publică în favoarea fraţilor săi bucovineni. [...] Căci Sluşanschi n-a fost numai al familiei îndurerate, ci a fost al nostru, al tuturora, lăsând generaţiei nouă îndemn pentru întărirea ţării pe care dânsul a întrezărit-o în avântu-i de vizionar. De câte ori steagul liberării se va înălţa în vânt deasupra Cernăuţilor, din cutele lui se vor pogorî unde de mângâiere asupra mormântului lui Emilian Sluşanschi”.

[30] † *Dr. I* 8, 15 iulie 1916, p. 179–184 (necr

BDD-A32606 © 2012 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:20 UTC)